

Balatonakali közösségei, balatoni közösségek. A közművelődés speciális helyzete a Balaton-parton

Készítette:

Ihász Csilla

SZE AK

Kulturális mediáció MA

Témavezető:

Dr. Varga Balázs egyetemi docens

Győr, 2022.

Lezárás dátuma: 2022. november 4.

Tartalomjegyzék

Bevezetés, témaválasztás indoklása	3
1. Szakirodalmi háttér bemutatása	5
1.1. Balatonakali természeti, történelmi háttére	5
1.2. Balatonakali, mint kistelepülés - törvényi elvárások	6
1.3. Kisvárosi követelmények	7
1.4. Szezonális	7
1.5. Balatonakali, mint kiemelt turisztikai övezet	9
1.6. A Balaton régió kulturális programjai	10
1.7. Balatonakali programjai, kulturális statisztikája	11
1.8. Települések a turisztikai élmény szolgálatában	14
1.9. Szakirodalmi megállapítások, konklúzió	15
2. A kutatás háttére: módszerei, mintája, hipotézisek	15
3. A vizsgálat eredményei	17
4. A kutatás következtetései	33
5. Konklúzió	34
6. Irodalom	36

Bevezetés, témaválasztás indoklása

A közművelődés speciális helyzetét kívánja megvilágítani tanulmányom egy konkrét balatoni kistelepülésen, Balatonakalin keresztül. A kistelepülés sajátosságait, a törvényben, rendeletekben foglalt kötelezettségeit összevetve a turisztikai elvárásokkal, rendezvényekkel meglehetősen kettős helyzet tárható fel. A nyári turisztikai szezont meg támogató magatartást, egy csendesebb, a közösségi művelődést előtérbe helyező közművelődés váltja fel, ennek anomáliái fogalmazódnak meg a törvény számbavételével párhuzamosan.

A tanulmányban érintett kérdésköröket illetően, empirikus jellegű – elsősorban kérdőíves – kutatást végeztem, mely arra világít rá, hogy ez a kettősség mennyire nehéz, nem szokványos helyzetbe hozza a balatoni közművelődés szervezőit, biztosítóit.

A témaválasztásomat személyes kötődésem a Balatonhoz, különösen Balatonakalihoz, generálta leginkább. Jómagam a településen dolgoztam a közművelődésben több mint egy évtizedig. Jelenleg is a településen élek, bár munkám már nem ide köt. Ettől függetlenül a „fertőzöttség” nem múlt el. A Balatonakaliért Támogatási Közalapítvány munkájában kurátorként részt veszek, számos programot, fejlesztést hozva, finanszírozva, szervezve a településnek.

Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről változásait a terepen éltem meg. A témában természetesen számos tájékoztatást, továbbképzést szervezett a Nemzeti Művelődési Intézet, mint módszertani segítő szerv. Ezeken a megye szakemberei vehettek részt, tájékozódva az aktualitásokról. A változásokat hallva, a környékbeli kollégák társaságában felmerült néhány szakmai kérdés. A törvény közösségi szintérnek nevezi a legkisebb közművelődési feladatellátót. Ez az elnevezés, és ezzel kapcsolatos törvényi elvárás, kérdéseket vetett fel bennem. A környező szakemberekkel beszélgetve a művelődési házak, faluházak átnevezésének törvényi kötelezettségét felvetve, azt tapasztaltam, hogy senki nem készül ezt megtenni, olykor magát a kérdést sem értik. Ugyanígy jártam a szolgáltatási terv készítés dilemmájával is, értetlenség volt a válasz.

Évekkel később, új munkahelyemen még mindig ezzel a ténnyel találtam szembe magam. Nem ismerik a szervezők, közművelődési munkatársak a törvényváltozásokat, azok követelményeit. Ez indította meg a jogszabályi megfelelés, háttérismeretek vizsgálatának irányába. Vajon a közművelődési alapfogalmakat, alapszolgáltatásokat mennyire tudják a településeken

átfordítani a gyakorlatba a feladatellátók? Hipotézisem szerint nem jellemző az alapszolgáltatások fogalmi ismerete, különösképpen a kulturális alapú gazdaságfejlesztés riasztó fogalmának ismerete.

Ugyanakkor kiszakadva a turisztikailag frekventált, zárt környezet teljesen más világából, azt is tapasztaltam, hogy nem is tudják esetenként más hasonló nagyságú településen élő szakemberek, hogy mennyire eltérő a balatoni munkavégzés, a rendezvények száma, költségvetése. A közművelődési tapasztalatok, ismeretek, képzések nem szólnak erről a zárt közegről, annak sajátosságairól, nem készítik fel az ide kerülő szakembereket a többletelvárásokra. Kicsit fehér folt ez a közművelődésben, Veszprém megyében is a nem parti települések számára. Ezért is érintett meg a téma belülről, mint a szezonális és elvárásainak több évig elszenvedője, és kívülről, mint a balatoni közművelődési munka mélységét látó közművelődési szakemberek egyike. Ez a kettősség később oktató munkám során is megjelent, „anyatigrisként” védem és emelem ki munkájukat a balatoni állandó pörgésben élő kollégáknak, a „nyáron csak a falunap megszervezése a feladat” típusú kollégákkal szemben.

A kutatás során arra törekedtem, hogy a felmérésben részt vevő, balatoni szakemberek feladatainak széles körét megfogalmazzam, erre irányuló kérdésekkel igazoljam a tapasztalt leterheltséget, elvárásokat.

Így hipotéziseim között szerepelt a Balaton-parton dolgozók többletfeladatellátása. Ezzel kapcsolatban törekedtem annak igazolására, hogy a balatoni kollégák valóban találkoznak-e ezzel a fokozott feladatellátással nyáron, és vajon, milyen lépéseket tesznek a munkaerőhiány megszüntetése érdekében.

Az érintett térség szakembereinek tapasztalatcseréjét, alkalmazott módszereinek népszerűsítését, tudásmegosztását, ugyancsak célul tűztem ki ezzel a munkával.

1. Szakirodalmi háttér bemutatása

1.1. Balatonakali természeti, történelmi háttere

Magyarország egyik legnagyobb természeti kincse a Balaton. A tó Közép-Európa legnagyobb édesvízű tava, fontos és kiemelt turisztikai célpont.

Balatonakali az északi partján helyezkedik el, Balatonfüred és Tihany, valamint Révfülöp és Badacsony között, ezen nagyobb települések közelségében. A falu rendkívül dinamikusan fejlődő, modern, élhető, idegenforgalmilag frekventált, kedvelt üdülőhely. 1950-ig a történelmi Zala vármegyéhez, ma Veszprém megyéhez tartozó település. (Hudák, 1996) A Balatonfüredi kistérség része.

Balatonakali már az őskorban lakott volt, kedvező klímája, vonzó környezete miatt nagyon korán letelepültek területén. Az első írásos említések a XIII-XV. századból származnak (Hudák, 1996). Az egykori halászfalu számos értéket hordoz magában. Akali arra a kis dombra épült, ahol ma a két templom áll, mellettük pedig a köznyelvben „főtérként” emlegetett pihenőhely található. Ennek a térnek közvetlen szomszédságában több műemlék porta hirdeti a Balaton-felvidék jellegzetes múltját nádfedeles, a tájegységre jellemző parasztházaival. Huszonöt műemlék épülete között a már említett lakóházakat, az evangélikus és katolikus templomokat, prэшázakat és egy kastélyt is számon tartanak. A településnek erős piarista múltja van, korábban a rend birtokában volt az ún. Pántlika kastély, mely napjainkban magántulajdon, és a mai „Művelődési Ház” - amely valójában csak közösségi színtér-, egykor intézőlakás volt. Híres mandulatermesztéséről, kiemelhető az Akali 60-as papírhéjú típus, melyet az ún. Micsurin kísérleti telepén nemesítettek. A helyi értéktárban helyet kapott az egykori malom, mely újabb közösségi térként került felújításra néhány éve.

A 700 lelkes településen a nyári időszakban megsokszorozódik a lakosok száma, akár húszezer fölé is emelkedik. 2015-ben 82.460 volt a regisztrált vendégéjszakák száma (Önkormányzat, 2015), mely adatot a település az idegenforgalmi adó befizetés nyomtatványai által ismert meg. Ezek a vendégéjszakák nem tartalmazzák a „második otthonos” lakóingatlanok és az oda látogatók számát, azaz a nyaralóként használt ingatlanokban pihenőket. Mindezek alapján bátran kijelenthető, hogy egy-egy nyári napon akár 5.000 – 7.000 fő is megfordul a településen. A lakosságszám és a vendégszám közötti eltérés, ezzel párhuzamosan a települési programokra vonatkozó kereslet, a fentiek szerint akár tízszeres eltérést is mutathat.

1.2. Balatonakali, mint kistelepülés - törvényi elvárások

A közművelődés szabályozását tekintve, mint 1000 fő alatti lakosságszámú falu, a legenyhébb feltételeknek kell, hogy megfeleljen. Ez azt jelenti, hogy lakóhelyemen közösségi színtérnek kell működnie, és 2021. január 1-től legalább középfokú végzettségű szakembert kell alkalmaznia. A munkavállalás részleteit a törvény nem szabályozza. A gyakorlatban sokszor a kötelező minimum 12 órás nyitva tartásnak megfelelően heti 12 órás, esetenként heti 20 órás munkaviszonyig bezárólag foglalkoztatják a közművelődési feladatokkal megbízottat. Természetesen ettől pozitív irányba való eltérés is akad, a balatoni kistelepülések esete is példa lehet erre. Megkísérelem ezt a későbbiek során beigazolni.

A közösségi színtérben legalább 25 fő befogadására alkalmas teremnek, ennek megfelelő számú székeknek, asztalnak, polcrendszernek, prezentációs eszköznek, audiovizuális anyagok lejátszására alkalmas eszköznek, számítógépnek és wifinek feltétlenül lennie kell. Mindezekről a törvényi szabályozás mellett a 20/2018. (VII.9.) EMMI rendelet rendelkezik. A törvényi előírás szerint egy közművelődési alapszolgáltatás végzése a minimálisan előírt, amely az alábbiakat foglalja magában: „a művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása.” (20/2018 tv, 2018.)

A helyi 3/2020. sz. önkormányzati rendelet a közművelődésről három alapszolgáltatást nevesít. Természetesen a kötelezően ellátandó 76. § (3) bekezdésében felsoroltak közül a „Művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása”, ezen felül „A hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása”, valamint „A kulturális alapú gazdaságfejlesztés” szolgáltatások kerültek megfogalmazásra.

Ez utóbbi kimondottan a balatoni turisztikai jelleg miatt került be, hiszen számos olyan rendezvényt tudhat magáénak az önkormányzat, amely a kulturális turizmust szolgálja, vagy helyi piaci szereplőket von be, a helyi gazdaságot serkenti. Ezek célja leginkább a település megkedveltetése, reklámozása, élménykeltés, abban a hiszemben is, hogy ha adott program miatt ellátogat valaki például a szabadtéri színpadra, akár megtetszhet neki a nyaralóhely és visszatér, mint szállóvendég, vagy akár, mint strandoló. A folyamat persze fordítva is működhet, mint itt nyaraló tapasztalja a kulturális turizmus pezsgését, ami alapján később csak egy-egy programra is visszatér. Ez a szemlélet valamennyi balatoni strandon megvalósul esti

programok, zenés- szabadidős- és sportesemények formájában, így valószínűleg a balatoni kistelepülések közművelődésében helye van a kulturális alapú gazdaságfejlesztésnek.

1.3. Kisvárosi követelmények

Ha egy kisvárosról beszélünk, pl. 7.000 fős lakossággal, mint nyáron esetenként Balatonakali, akkor a törvényi feltételek már jóval szigorúbban rendelkeznek. 5000 fő feletti lakosságszám esetén a CXL. törvény város esetén már közművelődési intézményt is előír, de az alapszolgáltatásoknak is szélesebb körét fogalmazza meg elvárásként a település számra. Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 76. § 3. pontja szerint a nevesített „a” alapszolgáltatás mellett szabadon választhat még a b-g alapszolgáltatások köréből legalább kettőt. Előírja továbbá közművelődési intézmény esetén az intézmény típusától függően a minimum 40 órás nyitva tartást. Egy négy órás munkatárs már semmiképpen nem tudja ezeket teljesíteni, még nagy számú önkéntes, közösségi szolgálatos bevonása mellett sem. Így a személyi feltételek is túlmutatnak az egy fős intézményi kereteken. Természetesen a lakossági elvárások, a civil szervezetek száma is mind-mind a programok, szolgáltatások szélesebb spektrumát irányozza elő a közművelődés biztosításához.

1.4. Szezonális

Legyen négy évszakos a Balaton! Halljuk évek óta, figyelemmel követjük a paradigmaváltást a Balatonon. De a szezonális ennél nehezebben kezelhető probléma, értelmezése pedig minimum kettős. És akkor csak a közművelődési értelmezésről beszélek.

„Mi történik itt télen, ha mi hazamegyünk?” - kérdezik a balatoni művelődésszervezőket a második otthonosok vagy a nyaraló vendégek. „Akkor legalább ki lehet pihenni a nyári fáradalmakat, ugye?” Hát nem. Az élet nem áll meg ezekben az aprófalvakban. Mert itt is lesz szünet, ráadásul az még jelentős turisztikai vonzerővel is bír. Lesz karácsony, a Mikulás, bármely furcsa, de ide is ellátogat, elindulnak szeptembertől a jóga foglalkozások, vagy a kórus összejövetelek, nyugdíjas klubfoglalkozások, szerveznek a civilek programokat, lesznek túrák, kirándulások, kézműves foglalkozások a helyi gyerekeknek, aztán farsang, közösségi műsorok, és még hosszasan lehetne sorolni.... Tény, hogy a befogadó közeg egy másik lesz, mint nyáron volt. A turistákkal szemben végre a helyi lakosok, a helyi művelődő közösségek kerülnek a fókuszba. Lehet, hogy nem többszáz fős nagykoncert vagy utcabál zajlik majd. A száz fős

közösségi terek megtelnek a nyáron eltűnt – a szezonális munkájuk miatt leterhelt, szabadidővel nem rendelkező – helyi lakosokkal, helyi igényekkel, igazi kisközösségi élettel. Egy alapvetően más fajta kultúrafogyasztó közönséggel, más fajta rendezvényekkel találjuk szemben magunkat.

Ezen a logikán haladva a falvak a művelődő közösségek létrejötte, támogatása alapszolgáltatásán túl a turisztikai feladatellátásra reflektálva a kulturális alapú gazdaságfejlesztést is nevesítik rendeletükben. Az egyszerűbb megfogalmazás és teljesítés miatt sok esetben rendeletileg nem kerül ez utóbbi nevesítésre, pedig a település ellát ilyen jellegű feladatokat is. Ez a két alapszolgáltatás jellemzi leginkább az aprófalvakat a vízparton, a szezonálisra válaszolva. Erre irányuló kutatásomban szükséges megvizsgálni a helyi rendeleteket, de emellett a ténylegesen végzett tevékenységeket is, hiszen nem feltétlenül van a tényleges tevékenységhez igazítva a helyi rendelet.

Ez a fajta szezonális tehát a kistelepülésekre jellemző leginkább, míg például Keszthely, Balatonfüred vagy Siófok szinte négyévszakos, de legalábbis viszonylag nagy város, intézményekkel, eleve sok lakossal és télen is jobban előforduló látogatóval. Valószínűsíthető, hogy náluk a közművelődési alapszolgáltatások széles köre jelenik meg, hiszen ez elvárt (Kary, 2018.), és érdeklődő közeg is nagy számban akad a holtszezonban is. Nem mindegy milyen lakosságanyaggal, milyen lakosságszámmal állunk szemben. Valószínűleg a látogatók összetétele itt is változik, de létszámuk nem mutat olyan nagy visszaesést, mint a kistelepülések esetében. Balatonfüred egy SWOT analízisben, „a kulturális és idegenforgalmi programok összeolvadásának” veszélyére is felhívja a figyelmet, ugyanitt „a kultúra gazdasági lehetőségeinek kiaknázása” is említésre kerül. (Kleisz & Dóri, 2019.)

Az idegenforgalom „fenyegető voltát” már korábban is észlelték, egyes helyeken már a 80-as években foglalkoztak e kettősséggel. Ékes példája ennek az az eset, amikor egy balatoni háttértelepülés többek között ezen okra hivatkozva kérte fel a kiváló népművelő Beke Pált és társait, hogy Balatonszabadiban a megjelenő idegenforgalom igényei és a helyiek életmódja közötti különbségekre fókuszálva – a két tényező közötti ellentéteket oldva – fejlesztőmunkába kezdjenek. (Beke, 2019.)

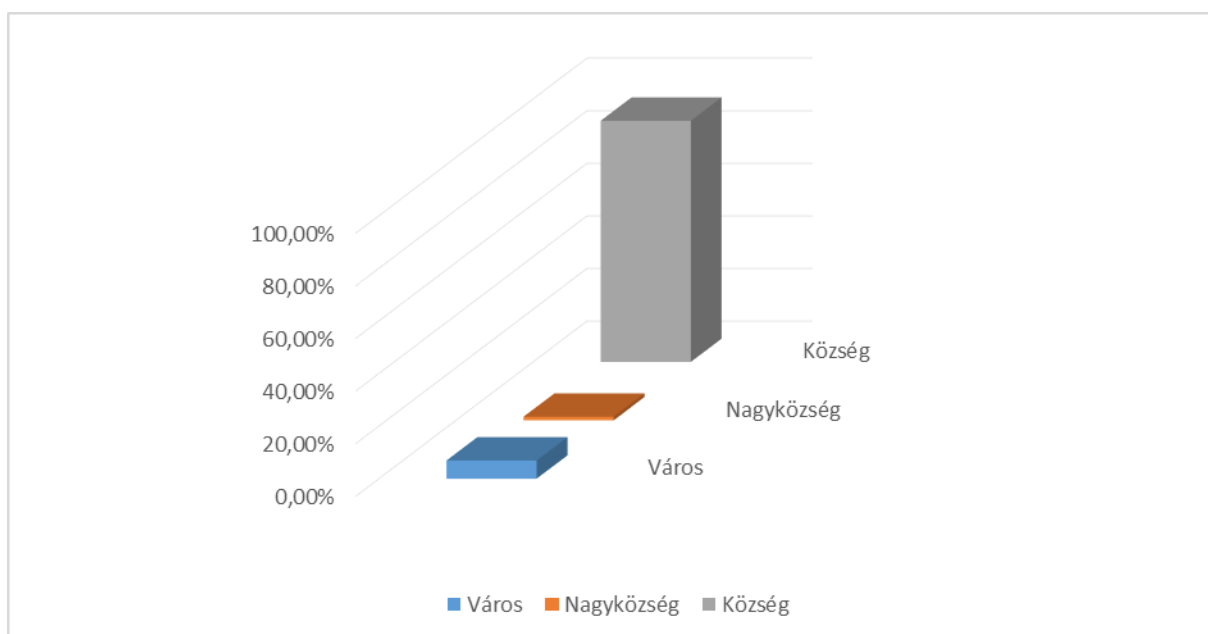
Egy másik forrásban, Balatonszemes esetében megfogalmazásra került, hogy „a pezsgő nyári szezonon kívül csendes, a helyi kisközösségek igényeit kiszolgáló kulturális programkínálat”. (Kleisz & Dóri, 2018.) Ebben a megállapításban is tetten érhető a már említett két törvényi

alapszolgáltatás a művelődő kisközösségek és a kulturális turizmus vagy kulturális alapú gazdaságfejlesztés.

A közművelődés kettőse abszolút tényként kezelendő tehát, enyhítésére, átjárhatóságára régóta keresik a szakemberek a legjobb recepteket.

1.5. Balatonakali, mint kiemelt turisztikai övezet

Veszprém megye, mely területi lehatárolódása alapján a Balaton északi partját öleli fel, közigazgatásilag 20 közvetlen balatoni települést mondhat magáénak. (1. ábra: Településtípusok Veszprém megyében) A megye jellemzően aprófalvas települések térsége, mint amilyen Balatonakali is. A községek száma megyeszerte, így a parton is dominál.

1. ábra: Településtípusok Veszprém megyében

(Forrás: Bánkútiné, 2022., Nemzeti Művelődési Intézet)

Ugyanezt Somogy megye és Zala megye partjára is elmondhatjuk. A balatoni települések másik nagy hányadát Somogy megye „adja”, míg Zala megye csak pár hellyel csatlakozik ebbe a sorba.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egyedileg szabályozott térségi, koordinációs tanácsával a Balaton Fejlesztési Tanáccsal, a tervezési-statisztikai régiók mellett, egyedi jogállást képvisel. A Balaton térsége az ország rurális vidékei közé sorolható. Területén a települések száma 180, melyből 52 parti és partközeli. (CXXXIX.tv, 2018.)

A Balaton Régió kormányrendeletben megfogalmazott desztináció, 174 települést ölel fel (429/2016., 2016).

„A Balaton partján összesen 42 települést találunk, ebből a városok száma 12.” – írják Balatonakali Területfejlesztési Konceptiójában, 2012-ben. (Tájterv, 2012.) Újabb megerősítés: a balatoni települések kétharmadán „a művelődő közösségek támogatása és segítése” alapszolgáltatást kell ellátni.

1.6. A Balaton régió kulturális programjai

Fekete-Berzsényi Hajnalka tanulmányában ezen régió vonatkozásában folytatott vizsgálatokat 2019-ben. Elsősorban versenyképesség szempontjából vizsgálja a régiót, annak elemeire vonatkozóan összeállított kérdőíves módszerrel, Likert skálát használva. A vizsgálandó tényezők között olyanok szerepelnek, mint a települési szolgáltatások, lakókörnyezet, gazdasági, demográfiai jellemzők, szabadidőhöz- és turizmushoz köthető területek. Ez utóbbi kérdéskörben jelenik meg a közművelődés kérdése is, elsősorban kulturális programok választéka által.

A megkérdezettek köre a helyi lakosság, az itt lakók, de máshol dolgozók, az itt dolgozók vagy tanulók, de máshol lakók, és a nyaralóval rendelkezők. Fontos kiemelni, hogy a turistákat nem kérdezte a kutatás, amely a mi egyik szempontunknak is megfelel, illetve a tanulmány egyik megközelítésének a „normális, hétköznapi” szegmensnek.

Az alábbi táblázatban ez az eredmény tekinthető meg, két fajta besorolás szerint, részben a fontossági sorrendet, részben az elégedettséget mutatva. Ez alapján a kulturális programok választékával való elégedettség a 18., míg a fontosság a 21. helyet foglalja el.

Fon- tosság helyezés	Szabadidővel, turizmussal kapcsola- tos tényezők	Elége- dettség helyezés
12.	Pihenés, feltöltődés lehetőségei	19.
17.	Az éttermek, vendéglátás színvonala	14.
19.	A látnivalók száma, színvonala	12.
21.	Kulturális programok választéka	18.
27.	Szórakozás, éjszakai élet	26.

2. ábra: A szabadidővel, turizmussal kapcsolatos tényezők helyezései fontosság és elégedettség szempontjából

(Forrás: Fekete-Berzsenyi Hajnalka, 2019.)

Témánkhöz kapcsolva az eredményt, arra hívom fel a figyelmet, hogy az itt élők és nyaralók 21-dik helyen tartják csak számon fontosság szempontjából a kulturális életet, de ennél jobban elégedettek vele. Ebből arra következtetek, hogy ezek a kistelepülések az elvárt, törvényben is megfogalmazottaknak magabiztosan megfelelnek, kulturális teljesítményük erős a vizsgált közeg szempontjából, mely a lakosságot is jelenti.

1.7. Balatonakali programjai, kulturális statisztikája

Néhány tényszerű adat álljon itt a balatonakali programokról a 2018-2020. közötti időszakra kivetítve. 2018-ban összesen 78 alkalommal szervezett Balatonakali önkormányzata programot. A rendezvények időtartama összesen 241 órát tesz ki, mely hasonló a korábbi évek teljesítéséhez (2014-ben 197 óra volt, 2015-ben 214 óra, 2016-ban 235 óra, 2017-ben 220 óra). Ez a szám 2019-ben 74 alkalom, 246 óra rendezvény, közösségi esemény. Még a Covid első évét, a 2020-as év zárását nézzük meg. Itt visszaesésnek lehetünk tanúi, hiszen csak 36 alkalommal, 91 órás időtartamban kínált programokat a település a közösségeinek, illetve a turistáknak. Azt is érdemes itt látnunk, hogy a nyári szabadságolások, valamint a szünidő ideje alatt voltak a járványügyi követelmények a legenyhébbek, így szinte csak ekkor valósulhattak meg – az elsősorban turisztikai célú – események. Ezek a számszerű összesítések kiegészítendőek azzal is, hogy az adott években megvalósult nyári napközis táborokat a közösségi szintérben, és a kiállításokat a szintérhez tartozó egyéb kiállító helyeken nem tartalmazzák. (Önkormányzati beszámolók, 2018., 2019., 2020.)

3. ábra: Balatonakali egyik rendezvénytere

(Forrás: Balatonakali Község Önkormányzata)

Amennyiben a kulturális statisztika számszerű adatait nézzük, a 2019-es évben (3. sz. ábra) összesen 88 rendezvény (kiállítás, műsor) került megvalósításra, ami kevesebb, mint 2018-ban, amikor is 100 rendezvényt bonyolítottak le. Az első covidos évben, 2020-ban értelemszerűen ez kevesebb lett, csupán hat szerepel az OSAP 1438-as nyomtatványon. Az adat valószínűleg pontatlan értéket mutat, hiszen nagy a számszaki eltérés, amely a két számot vizsgálva az online rendezvények feltüntetése hiányának betudható adminisztrációs hiba. A statisztikai ellenőrzés során sem kerülhetett mindez kiszűrésre, éppen a falu mérete miatt, hiszen nem elvárható, hogy egy 700 fős település a pandémia idején áttérjen az online világba, így hiányzó adatként sem merült fel. Az alábbi ábrán a 2019-es adatokat tekinthetjük meg.

18. Kiállítások, műsorok, rendezvények (Csak a saját szervezésű rendezvényeket kérjük feltüntetni!)			Alkalmak száma összesen	Látogatók/hézők száma összesen
			1.	2.
1.	Kiállítások	Képző- és iparművészeti	2	1440
2.		Fotó	1	125
3.		Népművészeti	1	132
4.		Helytörténeti		
5.		Műszaki, természettudományi		
6.		Egyéb	1	190
7.	Kiállítások összesen (1.+2.+3.+4.+5.+6.)		5	1887
8.	Művészeti események	Előadó-művészeti és egyéb művészeti rendezvények	18	4666
9.		Film- és videofilm-vetítés		
10.		Népművészeti rendezvények	4	720
11.	Művészeti események összesen (8.+9.+10.)		22	5386
12.	Szórakoztató rendezvények	Előadó-művészeti és műsoros rendezvények	18	3860
13.		Táncos rendezvények (bál, diszkó)	5	780
14.	Szórakoztató rendezvények összesen (12.+13.)		23	4640
15.	Közösségi rendezvények	Társadalmi rendezvény, ünnep	4	1330
16.		Játszóház, kézműves foglalkozás	27	2864
17.		Kulturális célú kirándulás	4	207
18.		Kézműves és egyéb vásár, bemutató	3	208
19.	Közösségi rendezvények összesen (15.+16.+17.+18.)		38	4609
20.	Kiállítások, műsorok, rendezvények mindösszesen (7.+11.+14.+19.)		88	16522
21.	- A közösségi rendezvényekből népi ünnepélyek, falunapok keretében megvalósuló (a 20. sorból kiemelt adat)		3	1020
22.	- A közösségi rendezvényekből fesztiválok keretében megvalósuló (a 20. sorból kiemelt adat)		3	2046

4. ábra: Kulturális statisztika-Balatonakali, 2019.

(Forrás: OSAP 1438, 2019.)

A 2019-es évet vizsgálva, ha matematikai megközelítést használunk, és a minimum középfokú szakemberünket 4 órában alkalmazzuk, akkor 61,5 napot dolgozik csak a rendezvényeken, ami 20 munkanapos hónapokból 3 hónapot jelent. Ugyanennyi idő tehető az előkészületekre, így már fél évet tesz ki a munkavégzésre szánt idő. Emellett a közművelődési feladatok adminisztrációs háttere – beszámolók, pályázatok, statisztika stb. – mind időigényes, ellátandó feladatok. A település 4 héten keresztül napközis tábort is üzemeltetett, így amennyiben egy személy végezte ezt a feladatot, az újabb 2 hónapnyi tevékenységét fedi le. A szabadság egy személynek középkorúként kb. 30 nap, ami másfél hónap, eszerint a közművelődési háttármunkára, forrásteremtésre 2,5 hónap juthat. Csak reménykedhetünk, hogy nem a 4 órás szakemberünk tartja nyitva a közösségi színteret, mert az heti 12 órát jelentene, amely alapból heti 3 nap munkát tesz ki csak “gondnokként”. Valószínűleg nem marad már ideje egy saját művelődő csoport megszervezésére, vezetésére sem, ami kötelező feladat mindenhol, a legkisebb helyeken is. Ez évben a statisztika szerint 5 alkotó, művelődési közösség és 8 klub, kör, szakkör működött, összesen 118, illetve 203 foglalkozás erejéig, melyek összes óraszama eléri a minimum 350 órát. Munkaidő szempontjából hamar kimerült a szakember kapacitása, ha 4 órában dolgozik. Feltételezhető, hogy egy aprófalvas, szezonális turisztikában érintett település nem teheti meg, hogy ne teljes állásban, vagy ne több személy által láttassa el a közművelődési munkát.

1.8. Települések a turisztikai élmény szolgáltatásban

A tanulmányban érintett témát, mint közművelődést, és ennél kicsit többet is szolgáltató önkormányzatok turisztikai tevékenységét csatolom a balatoni helyzet feltérképezéséhez a következőkben. Ennek háttéréül szolgál Zátori Anita kötete, melyben a turizmusban lévő élménymenedzsmentről ejt tartalmas gondolatokat.

Csatlakozási pontként egy folyamat leírását mutatom be. A turizmus alapjában önkéntes vállalat, amit befolyásolhatunk, mint szolgáltató, ha felkeltjük a leendő vendég érdeklődését, orientációját, kötődését. Ezen a ponton fontos szerepet kap az arculatépítés, a marketingfolyamat. Ezzel azt próbálják a szolgáltatók, így a balatoni települések is elérni, sugallani, hogy élményt, mítoszt kap a vendég, ha ellátogat az adott helyre. Valamennyi parti település megidézi az élményt, csalogatja a turistákat, épít az élményszolgáltatásra. Milyen eszközöket is vonultat itt fel egy-egy balatoni strand, vízközei közösségi tér? A leggyakoribbak a fotófal, fotókeret, ajándéktárgyak. De ezeken felül is “hatékonyan kell innoválnia az élménykörnyezetét, ami lehetővé teszi a közösen előállított élmények változatosságát”. (Zátori,

2018.) Minderre a falvaknak is megfelelő személyzettel, kreativitással kell felkészülniük, hiszen az aprófalvaknak nem lehet külön marketing szakemberük. Ez a feladat pedig ki másra hárulhat, mint magára a közművelődési szakemberre, vagy esetleg a polgármesterre. Némely balatoni települések, elsősorban nagyközségek, városok, pl. Révfülöp vagy Balatonfüred TDM szervezetet is fenntartanak, azaz tourinform iroda kereteiben látják el esetlegesen az ilyen feladatokat is, mely besegít a turisztikai programpaletta kialakításában, szervezésében, finanszírozásában.

Balatonakali marketing tevékenységei elsősorban a honlapon és közösségi oldalon keresztül jutnak el a vendégekhez. Remek alkalom egy - egy rendezvény, például a levendulaszüret, ahol rengeteg fotót készítenek és tesznek közzé a látogatók, ami által a települést is népszerűsítik. Időközben elkészült egy fotópont is, melynek kihelyezése még nem történt meg. Fontos szempont, hogy olyan helyet találjanak, amely közterületen található, és egyetlen ingatlan panorámáját sem zavarja.

1.9. Szakirodalmi megállapítások, konklúzió

A probléma tehát valós. A Balaton parti településeket, elsősorban a falvakat, de vélhetően más szezonalitással küzdő turisztikai régiókat is, jelentősen érint, és feladattal lát el a turisták általi programkínálat, élmények adása és a kisközösségi lét anomáliája.

A szakirodalmi példák azt mutatják, hogy ismerik és tudatosan kezelik is ezt a legtöbb esetben. A törvényi feltételről, egy szakember biztosításáról, annak gyakorlati megvalósulásáról az eddig összegyűjtött tények, adatok nem szólnak. Emellett utalás látszik abba az irányba, hogy ezeken a helyszíneken szükséges, legalább a nyáron, egyfajta humán erőforrás megerősítés. Az ilyen helyzetben lévő településeken a közművelődési szakemberekkel szemben plusz elvárások fogalmazódnak meg: kompetens legyen az élményturizmus megvalósításában, a kisközösségek aktivitásának generálásában, a kulturális alapú gazdaságfejlesztésben. Az ennyire szerteágazó, sokrétű ismeretek messze meghaladják azokat az elvárásokat, melyeket a törvény az ilyen munkakörben foglalkoztatottal szemben megkövetel.

2. A kutatás háttere: módszerei, mintája, hipotézisek

Az első időszak szakirodalmi elemzései után, saját empirikus tapasztalataim mellett, egy kérdőíves módszert tartottam megfelelőnek munkám folytatásához. Célom, a fehér foltot, a

turisztikailag leterhelt települések programjait, szervezetét, működését, elméleti és gyakorlati tudásuk egybevághatóságát tanulmányozni.

A háttérismeretek és tapasztalataim az alábbi előfeltevéseket fogalmazták meg bennem.

1. Úgy vélem, hogy a megkérdezettek jelentős hányadban a középfokú szakember biztosításának megfelelnek, de inkább felsősokú kollégát alkalmaznak.
2. Véleményem szerint a balatoni dolgozókkal szemben támasztott követelmények meghaladják a nem turisztikai területen dolgozóval szemben elvárt feltételeket.
3. Úgy gondolom, hogy aktualizált közművelődési rendelettel minden település rendelkezik.
4. Feltételezésem szerint a feladatellátásban jelentősek a téli és nyári különbségek.
5. Úgy vélem, hogy a lakosság szám a világjárvány óta érezhetően megemelkedett, új vendégkör jelent meg a közösségi színtereken, közművelődési intézményekben.
6. Azt gondolom, hogy minden balatoni önkormányzat folytat kulturális alapú gazdaságfejlesztést.
7. Azt feltételezem, hogy valamennyi közművelődési szakember teljes munkaidőben dolgozik, a feladattömeg nem látható el félállásban.

A kvantitatív módszer során goggle forms kérdőív segítségével, e-mailben megküldve a kérdőív linkjét, kerestem fel a településeket, polgármestereiket, intézményeiket.

Összesen 42 település került górcső alá. A kapcsolatfelvétel kizárólag parti vagy alig távolabbi helyszínekkel történt meg. Ezt azért tartottam helyénvalónak, mert a kontúr jelentős a háttértelepülések és a valóban vízközeliek között, így a kutatás túlságosan megosztó, szerteágazó eredményekkel zárulna.

A kérdőív 21 kérdéssel fordult a Balaton-parti közösségi színterekhez, intézményekhez. A kérdések kisebb hányada zárt, nagyobb részük azonban nyitott, rövid, de olykor hosszú kifejtésre is lehetőséget biztosítottak. Tartalmazott általános érvényű kérdéseket éppúgy, mint speciális, a szezonnal összefüggő kérdéseket. (A kérdőív mellékelve)

A kutatás időbeni folyamata szeptembertől-februárig inkább a szakirodalmi háttérmunkát ölelte fel, majd tavasszal a kérdőív összeállítása következett, ezután maga a mérés, a települési megkeresések következtek. Ez a folyamat a tervezettnél később valósult meg, 2022. júniusában és júliusának elején várta a kitöltőket.

A kérdőív tematikájában az alábbiak szerint épült fel. Néhány általános adat, mely a település nevére, lélekszámára kérdez rá. Ezt követően az 1997.évi CXL törvényben és a 2018. évi XX. EMMI rendeletben, a közművelődés jogi szabályrendszerében megfogalmazottak vizsgálata következett. A közművelődési rendelet, annak aktualitása volt az első kérdés, melyet az alapszolgáltatások követtek, azok nyári-téli megoszlása, és a kulturális alapú gazdaságfejlesztés fogalma, annak elméleti, de főleg gyakorlati aspektusai, megjelenési formái.

Ezután egy általánosabb részben a kulturális turizmus kérdése merül fel, annak helyi specifikumai, a nyári időszak feladatellátása során alkalmazott módszerek.

Az ezt követő részben mind törvényi követelmények, mind általános kompetenciák, szükségességek jelennek meg. Milyen ismeretanyaggal bírjanak a Balaton-parton élő, turisztikában is érintett közművelődési szakemberek?

A következő blokk már inkább a marketing oldaláról vizsgálja a rendezvények, teljes arculati megjelenését, kitérve, rákérdezve a modern, innovatív infokommunikációs megoldásokra is.

A kultúra miatti utazásokkal párhuzamosan az élmények miatti utazások is megjelennek a kérdőívben, vizsgálva adott település sajátosságait, példáit. Zárásként néhány gondolat a covid miatti vidékre költözők vagy más okból az elmúlt években beköltözőkre irányult, és az ebből a helyzetből generált tudatos vagy ösztönös megmozdulásaira a helyi közművelődési szakembereknek.

3. A vizsgálat eredményei

A kérdések számával megegyező számú válasz érkezett, a megadott határidőn túl még több héten keresztül várva, ismételten kérve a válaszokat. A folyamat így egészen július végéig kitolódott. A kutatás hátrányaként könyvelhetem el, hogy nem szerencsésen alakult a felmérés időpontja. A szakirodalmi feldolgozás, a kérdőív összeállítása után nyár elején zajlott a kérdőíves megkeresés. Időzítése nem éppen a legmegfelelőbb, hiszen tavasz végén-nyár elején már eléggé leterheltek a tóparti szakemberek, így válaszadási hajlandóságuk sem volt túl aktív.

Érdekes megállapítás a válaszok során, hogy az északi part felülreprezentáltan válaszolt, míg a déli oldal kevésbé. A 42 közvetlen parti településből 21 válasz érkezett, az északi oldalról csak Tihany és Balatonfüred, valamint Balatonederics válasza maradt el. A két központi hely kiemelt idegenforgalmi célpont. Turisztikai, programszervezői érintettségéhez a nyári időszakban

(Forrás: balatoniszallas.hu)

Területi érintettségemben Balatonederics maradt „néma”, itt ebben az időszakban éppen nem volt polgármester, sem jegyző, és alig volt hivatali dolgozó az önkormányzatnál, a közművelődésben dolgozó szakember pedig nem képzett szakember, csak megbízott- Magyar Falu pályázatból foglalkoztatva.

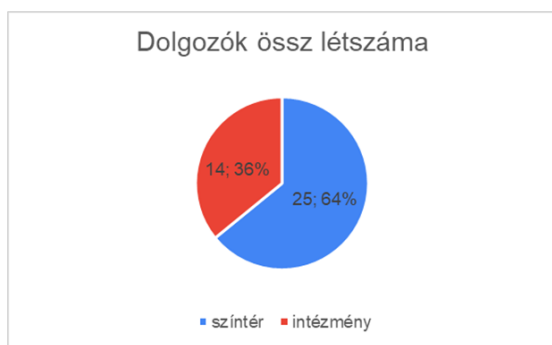
18

A 21 érintett közművelődési helyből mindössze 4 működik intézményi keretek között, a többiek közösségi színteret tartanak fenn. Ez vizsgálódásaim szempontjából ideális volt, hiszen főleg a legkisebb településekre vonatkozó minimum törvényi elvárásokra kívántam reflektálni ezzel a kutatással.

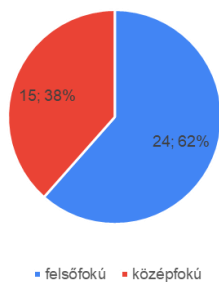
Egyik prioritás a vizsgálat során a terepen tapasztalt végzettségek és a törvényben megfogalmazott végzettségek közötti azonosságok vagy különbségek feltárása.

A 21 település tekintetében felsőfokú végzettségű munkatárs 24 fő, az összesen 39 dolgozóból. Ebből is látszik a magasabb elvárás munkáltatói oldalról, a feladatvégzésre való alkalmasság szempontjából támasztott igény nem a törvényi középfok. A fenti létszámban 4 intézmény található meg, ahol minimum a vezető felsőfokú végzettségű, ezt is a törvény szabályozza, ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni, ennek betartása a közművelődési rendszerben alkalmazott igazgatóválasztási folyamat miatt sem mellőzhető.

Ha az intézményes válaszadókat kivesszem, marad 17 válaszoló, 22 alkalmazottal, közülük 13 fő felsőfokú végzettségű- természetesen nem mindegyikük a közművelődés terén. Ez a szám, több mint a felét, pontosan 52%-át jelenti a kérdezettek körének. Ez természetesen egyrésről a szakma fontosságára, képzettségének mind magasabb elvárható fokára is felhívja figyelmünket, de a másik oldalról, jelen dolgozat szempontjából ez a fontosabb, megerősíti azt a hipotézist, hogy a balatoni közművelődésben érintettekkel szembeni igények magasabbak.

Dolgozók aránya végzettség szerint

6. ábra: Dolgozók létszáma, arányaik

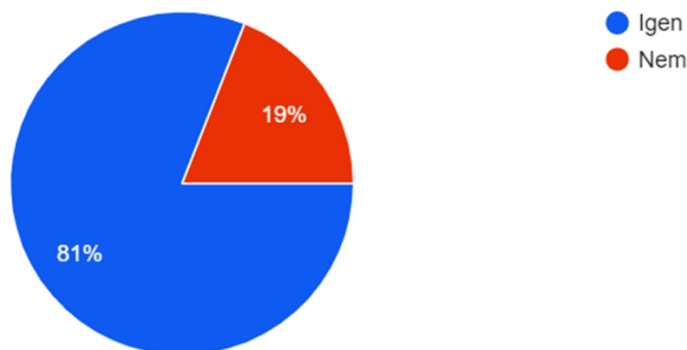
(Forrás: saját kutatás)

A közművelődési rendeletek és a szezonális hatásának dilemmái következnek. Ha már a törvényi előírásoknál járunk, időzzünk el a közművelődési rendeletnél, mely mindenhol kötelező, valamint aktualizálásuk a változások szerint, ill. minimum 5 évente felülvizsgálandó. A 21 aktív megkérdezettből, 4 jelezte, hogy nincs időszzerűsített közművelődési rendelete. Ez a

szám a teljes kör vizsgálata során biztos, hogy emelkedne, a mostani 19%-os arányt valószínűleg emelné.

3. Van-e aktualizált közművelődési rendelete a településnek?

21 válasz

7.sz. ábra: Az aktualizált közművelődési rendeletek aránya

(Forrás: saját kutatás)

A közművelődési rendeletek tartalmazzák vagy tartalmazzák a kötelező és vállalt alapszolgáltatásokat, melyekre vonatkozóan a szezonálisból eredendően azt a kérdést cizellálta a kérdőív, hogy télen illetve nyáron van-e különbség az ellátott alapszolgáltatások között, avagy nincs.

Saját meglátásom, és tapasztalatom szerint Balatonakaliban abszolút érződnek ezek a váltakozások. Pont ennek felismerése fogalmaztatta meg velem az egyik hipotézisemet is a szezonálisra vonatkozóan. A 2020-ban felülvizsgált rendelet 3 alapszolgáltatást sorol fel. Ezek: a művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása, valamint a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése és feltételeinek biztosítása, és a kulturális alapú gazdaságfejlesztés. Télen tökéletesen túlsúlyban vannak a művelődő közösségek, ilyenkor van idejük összejönni a helyi asszonyoknak, hogy dalokat tanuljanak, majd a szüreti, karácsonyi alkalmakkor bemutassák. De ehhez hasonlóan működik időszaki színjátszó csoport is vegyes korosztályban. Itt a legkisebbektől a nyugdíjas korúakig előfordulnak tagok, akik a karácsonyi ünnepkörre tanulnak be egy-egy színdarabot. Ezeken felül a „klasszikus” nőnap és férfinapi események szerveződnek, azaz a hölgyekből álló

csoportok készülnek egész estés zenés-táncos-szöveges produkciókkal februárban, és fordítva nőnap aprópójára a férfi lakosság részéről.

Ezek a művelődő közösségek aztán eltűnnek nyárra. Mindenki erején felül dolgozik, nem vonhatók be a csoportok, vagy csak nagyon korai felkészüléssel, sok-sok egyeztetéssel egy-egy nyári programba. Ilyenkor elillan a békés, kisközösségekkel teli falu, helyette kisvárosi és turisztikai elvárások érvényesülnek; legyenek minél nagyobb számban programok, koncertek, színházi előadások. Ez utóbbiak már élénken a gazdaságfejlesztés, a kulturális alapokon nyugvó, de már gazdasági érdekeket is szolgáló események, ahol a helyi boros gazdák, a helyi strandi vállalkozások profitszerző lehetőséget is kapnak. Gyakran ezek a nagy programok belépődíjasok, ugyan nem a profitszerzés a cél, de a magas bekerülési költségekhez való hozzájárulás mindenképpen.

E kettősséget tapasztaltam Balatonakaliban zajló munkám egy évtizede alatt, ennek megváltoztathatatlanságába beletörődve szerveződött munkám során a helyi közművelődés. A hagyományos közösségi értékek átörökítése is inkább a téli, szezonon túli időszakra tehető, bár egy-két hagyomány kimondottan nyáron él, pl. a tűzkerék görgetése Szent Iván éjjelén, de a falusi disznóvágás, vagy a farsangi hagyományok az év kevésbé frekvenciált időszakára tehető. Korábban nagy sikere volt a Szent Iván éji vagy augusztusi 20-i kenyérsütésnek is hagyományos kemencés elkészítéssel, de humán erőforrás, önkéntesek nyári hiánya miatt ezek a programelemek mára meg is szűntek.

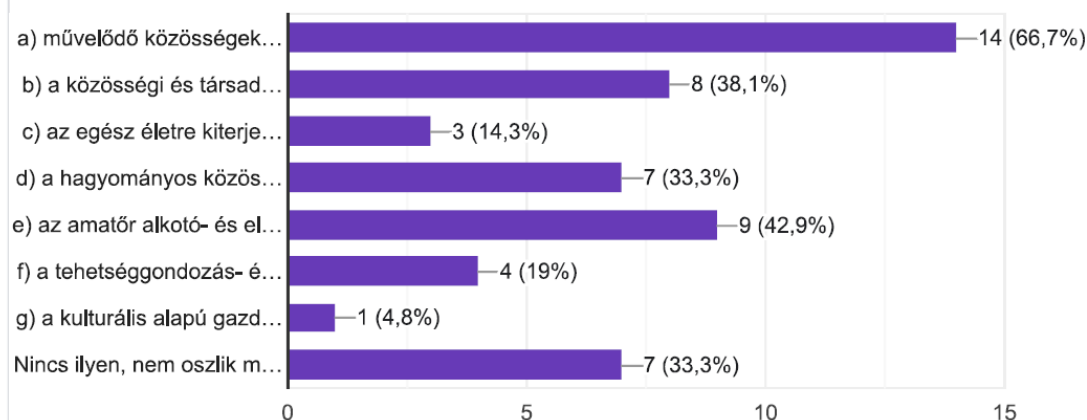
Mindezen kitérő mellett arra próbáltam irányítani a figyelmet, hogy nyáron gazdaságot fejlesztünk, télen pedig közösséget a vizsgált turisztikai desztinációban.

Visszatérve a kérdésekhez, a felmérés során két oldalról is rákérdeztem a téli és nyári időszakokra, azok jellegzetes alapszolgáltatásaira a következőképpen. „Melyek azok az alapszolgáltatások, melyeket inkább télen, szezonon kívül szervez a színtér/intézmény,” illetve „Melyek azok az alapszolgáltatások, melyeket inkább a nyári szezonban szervez a színtér/intézmény?” Mindkét esetben megjegyzésre került, hogy ha nem szerepel a település közművelődési rendeletében, de végzik a tevékenységet, akkor is jelöljék. Ez a kiegészítő kérdés azért fontos, mert a kutatásban részt vevők jelentős hányada 1000 fő alatti, így rájuk az a törvényi kritérium érvényes, hogy a kötelező alapszolgáltatást végezniük kell. A művelődő közösségek támogatása, létrejöttük segítése alapszolgáltatás elegendő ezekben a rendletekben, de éppen a turisztika okán, ennél többet is vállalhatnak, hiszen nem tiltja a törvény, hogy csak a rendeletben foglaltat végezhetik, éppen ellenkezőleg a rendeletben foglalt alapszolgáltatást

kell csak végezni. Így az óvatosabbak, csak a kötelező, minimum elvárást fogalmazták bele rendeletükbe. A válaszok a 8. és 9. sz. ábrán kerültek bemutatásra.

5. Melyek azok az alapszolgáltatások, melyeket inkább télen, szezonon kívül végez a színtér/ intézmény? (Ha nincs nevesítve a rendeletében, de végzi, kérem, akkor is jelölje-több válasz jelölhető)

21 válasz

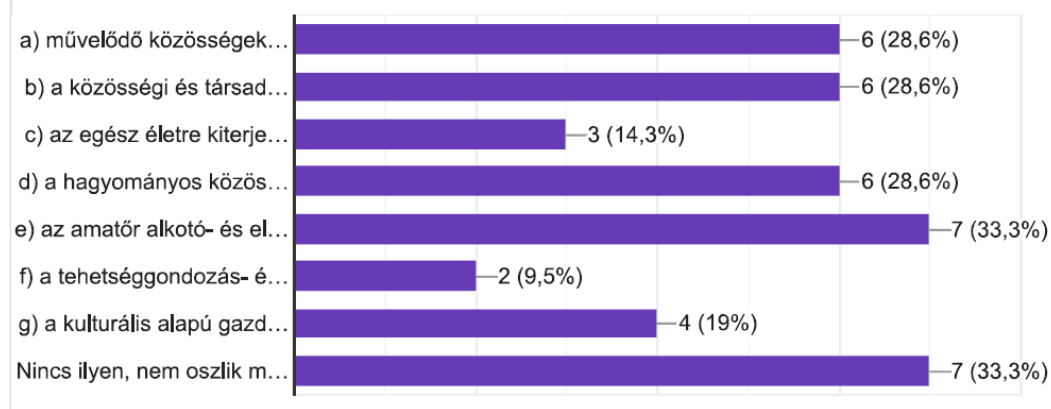

8. ábra: Jellemzően téli alapszolgáltatások

(Forrás: saját kutatás)

6. Melyek azok az alapszolgáltatások, melyeket inkább a nyári szezonban végez a színtér/intézmény? (Ha nincs nevesítve a rendeletében, de végzi, kérem, akkor is jelölje)

21 válasz

9. ábra: Jellemzően nyári alapszolgáltatások

A kérdőív válaszai alapján 7 esetben, ami 30%-ot jelent, született az a válasz, hogy nincs különbség a nyári és téli időszakban az alapszolgáltatások megjelenésében. A téli hónapok során csak egy helyen jelenik meg a kulturális alapú gazdaságfejlesztés, azonban a nyári hónapokban 4 esetben jelölték meg ezt az alapszolgáltatást; amely település jelölte télre, nyárra nem jelölte. Ez a válasz némiképpen alulmaradt az általam prognosztizált eredményeknek, de a kérdőívemben még később ezzel az alapszolgáltatással foglalkoztam, kicsit a fogalom szakemberek, illetve a szakmában dolgozók előtti, értelmezhetetlensége, ismeretlensége okán is.

A téli-nyári válaszokban végig megtalálható a művelődő közösségek alapszolgáltatás, ez a kötelező feladatellátás miatt is elsőként jelenhetett meg, és maga a kérdőív is így kínálja, ebben a sorrendben a válaszokat.

A téli terminusban 66% jelölte a művelődő közösségek létrejöttének segítése, működésük támogatása alapszolgáltatást, ami, tekintettel arra, hogy ez mindenki számára kötelező, nem is olyan jó válaszaránynak mondható. A dobogó második fokára az amatőr alkotó- és előadóművészetek feltételeinek támogatása tevékenység került, 9 esetben, csaknem 43%-ban jelölve. Ha a gyakorlati munkámra gondolok, visszacsatolható az amatőr énekes tevékenység, a színpadi produkciók, melyekkel a korábbiak során Balatonakali életében beszámoltam. Valószínűleg ez sok helyen alakul ehhez hasonló módon, a helyi kisközösségek amatőr alkotókörök működése során.

Harmadik helyezéssel került a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése a válaszok közé, amely 8 esetet, 38%-os érintettséget jelöl. Ezen tevékenységek közé tartoznak tipikusan a közösségfejlesztő folyamatok, az önkéntes munka, melyek rögtön a parti települések téli életével párosíthatóak is.

Egyformán 33%-os arány jellemezte a szezonalitást észre nem vevőket és a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése alapszolgáltatást. Ide különösen a helytörténeti munkák, értéktárak tevékenységei, külhoni kulturális értékek, kisebbségi közösségi megmozdulások tartoznak, összesen 7 hely válasza alapján.

A tehetséggondozás és feltételeink támogatása alapszolgáltatás csak 4 esetben jelenik meg télen, ezzel 19%-ban jellemző csupán. Ennél is kevesebb az egész életre kiterjedő tanulás tevékenysége, mely csak 3 helyen, 14%-os arányban jelenik meg. Ezek a tanórán kívüli klubok, körök elsősorban a hátrányos helyzetű, ám tehetséges gyermekek fejlesztésére fókuszálnak.

A sort a kulturális alapú gazdaságfejlesztés zárja egy esettel, 4,8%-val, amely valljuk be a mindenhol zajló adventi-karácsonyi vásárok, szürettek mellett nem biztos, hogy korrekt válasznak tekinthető.

Nézzük végig ugyanezt a rangsort a nyári időszakra vonatkozóan. Itt az első helyen az amatőr alkotó- és előadó művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása áll, szemben a téli művelődő közösségek tevékenységgel. Ennek oka talán a nyári táborokban érhető tetten, hiszen sok napközis táborban vagy a kedvelt nyaralóhelyekre szervezett bentlakásos táborokban zajlanak alkotó- vagy előadó-művészeti tematikájú tartalmas, nyári programok. A válaszadás 7 esetre jellemző, nem olyan elsőpró a fölény, mint a téli időszak művelődő közösségeinek válaszai során, ahol 66%-ban tetőzött a leggyakoribb alapszolgáltatás, a mostani 33%-val szemben. Ez az első hely megosztott, hiszen a téli időszakban is 7 hely és értelemszerűen nyáron is ugyanazon 7 helyszín fogalmazta meg azt a tényt, hogy nincs különbség a nyári és téli feladatellátásban.

A nyári időszakra általánosságban is elmondható, hogy jóval homogénebb, nincsenek kiemelkedő válaszok, inkább hasonló megoszlások jellemzik az alapszolgáltatások alakulását. Így például a következő 3 holtversenyese, a dobogótól egy településsel lemaradva 3 alapszolgáltatás lett. Itt jelent meg a művelődő közösségek támogatása, fejlődésük generálása, amely feladat, ne feledjük kötelező valamennyi szintér és intézmény számára. De ugyanekkora arányt képvisel a közösségi- és társadalmi részvétel fejlesztése, és a hagyományos közösségi értékek átörökítése is. Ezek a válaszok valamivel a harmad alatt, 28%-on álltak meg.

Alig elmaradva, 4 esettel, a kulturális alapú gazdaságfejlesztés, a maga meglepően alacsony 19 százalékaival. A sort az egész életre kiterjedő tanulás követi, majd a tehetséggondozás zárja. Az arányok 14% és alig 10%, 3 és 2 település válaszai alapján.

Visszakanyarodva a kulturális alapú gazdaságfejlesztésre két kérdés irányult a következőkben ugyanerre a feladatra. Először: Végez-e kulturális alapú gazdaságfejlesztést? (Ha nincs a rendeletben, de végez, is jelölje.) - szölt a kérdés. Majd a következő: -Szerveznek-e olyan programokat a településén, ahol a helyi vállalkozók, borászok, kézművesek stb., is lehetőséget kapnak bemutatkozásra, gazdaságélénkítésre? (Pl. borfesztivál, kézműves piac stb.)

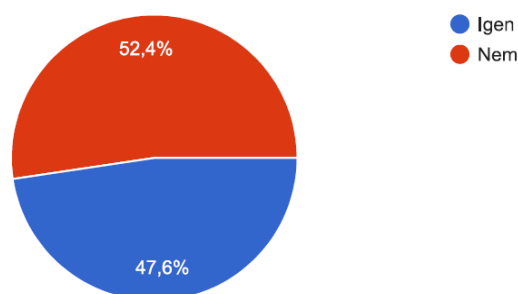
A két kérdésre adott válaszoknak egybe kellett volna esniük, hiszen ezen alapszolgáltatások körébe tartoznak a helyi vállalkozásfejlesztéssel, mint például helyi borászatok népszerűsítése egy-egy borfesztivál alkalmával, vagy a kulturális turizmus, illetve maga a helyi értékekre,

különösképpen az épített vagy természeti örökségre alapozó tevékenységek és szolgáltatások köre.

Ezzel szemben a következő „végeredmény” született. Az első kérdés alapján 10 esetben végeznek ilyen alapszolgáltatást, a második kérdésre viszont 16 esetben válaszoltak igennel, azaz szerveznek olyan programot, ami gazdaságélénkítő is. A hiteles válasznak a 16 eset vélhető, a szakzsargonon sajnos több válaszadó fennakadhatott. Ha a vélhetően hiteles válaszokat nézzük, a felmérésben részt vettek 76%-a végez kulturális alapú gazdaságfejlesztést. Ez a szám már jobban közelíti hipotézisemet. „Majdnem minden rendezvényünkön helyet kapnak a helyi vállalkozók, borászok, kézműves termékek stb. pl: Borhét” - fogalmazta meg az egyik válaszadó intézmény. Később még egy helyen hasonló kérdésel találkozhatunk, a kulturális turizmus kérdésével, melyek arányát is érdemes összevetnünk majd ezzel a háromnegyedes többséggel, illetve fele válaszadóra jellemző aránnyal.

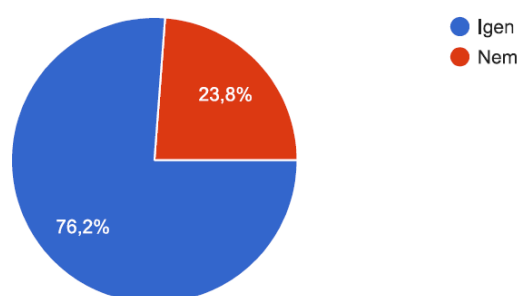
7. Végez-e kulturális alapú gazdaságfejlesztést? (Ha nincs a rendeletben, de végez, is jelölje.)

21 válasz

8. Szerveznek-e olyan programokat a településén, ahol a helyi vállalkozók, borászok, kézművesek stb., is lehetőséget kapnak bemutatkozásra, gazdaságélénkítésre? (Pl. borfesztivál, kézműves piac stb.)

21 válasz

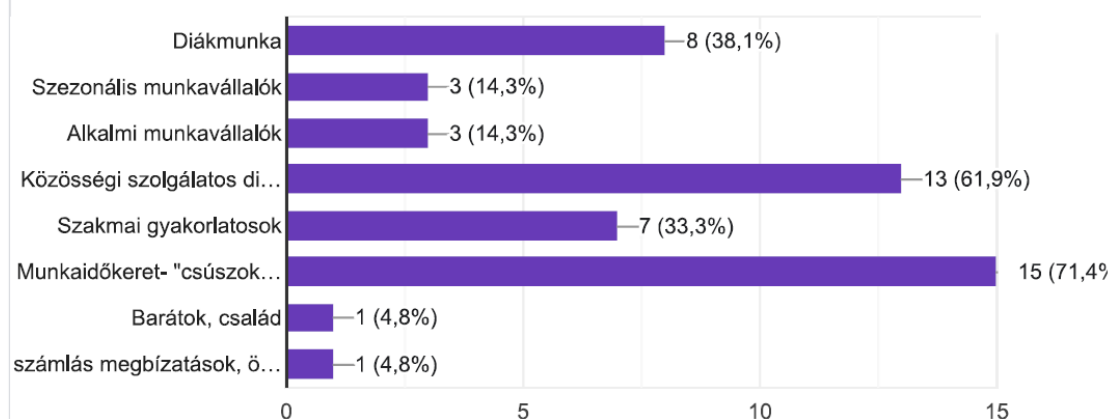
10. ábra: A kulturális alapú gazdaságfejlesztés kérdései-válaszai

A kérdőívben megkérdezésre került a kulturális alapú gazdaságfejlesztés jellemző rendezvényei, majd a kulturális turizmus kérdésköre is, melyek egymással szorosan összefüggenek, hiszen egy speciális fajtája a kulturális turizmus a gazdasággeneráló programoknak. Teljes összecsengésről nem tudok itt beszámolni a válaszok között, de mindenképpen érdemes a hasonló rendezvényeket sorolókat összesíteni, számukat 7 településre jellemzően állapíthatjuk meg, ami 33%, ha visszavetítjük ezt az adatot az előző két kérdésre. Ezeken ugyan nem teljes az azonosság, de sem a fele választ, és főleg a $\frac{3}{4}$ -es arányt nem tudjuk ezekkel az értékekkel kimutatni. Ami akár természetes is lehet, hiszen a gazdaságfejlesztésnek csupán egyik szegmense a kulturális turizmus.

A felmérés során górcső alá vettem a szezonálisból eredő túlmunkát is. (10. ábra) Azt már egy korábbi pontban feltárta a felmérés, hogy minden településen van minimum egy szakember - egy esetben volt csak részmunkaidős a vizsgált körben. Sok esetben közösségi színtereknél is több, akár 3 munkavállaló is dolgozik. Ez ugyancsak a törvény szerinti elváráson túl van. Most tehát a túlmunka típusait gyűjtötték be a válaszok.

11. Milyen módon kezeli a szezonálisból adódó feladatokat, túlmunkát? (több válasz is jelölhető)

21 válasz

11. ábra: Túlmunka a szezonban

Eszerint több mint 70%-ban munkaidőkerettel, „csúszók” alkalmazásával dolgoznak a balatoni színtereken, intézményekben a nyári megnövekedett munkavégzés során. Emellett gyakori megoldás a közösségi szolgálatos diákok és diákmunka is, mintegy 13, illetve 8%-ban jellemzi a településeket. A diákmunka népszerűsége mellett szól az is, hogy az utóbbi években ez nagy reklámozást, nyilvánosságot, támogatást élvez, az ilyen módon foglalkoztató munkáltató

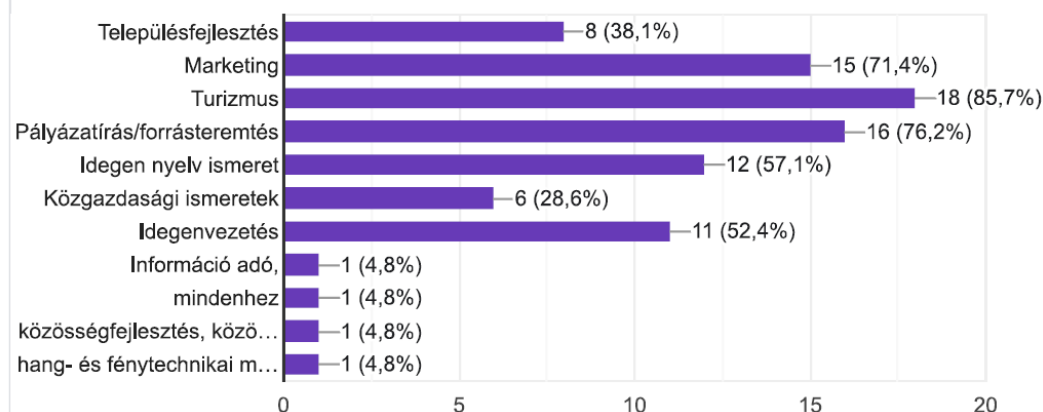
önkormányzat esetében 100%-os bértámogatást igényelhet. (https://nfsz.munka.hu/cikk/1572/Nyari_diakmunka_program, 2022.) Mint „ingyenes” lehetőséget viszonylag kevesen, csak 8%-ban használták ki a kérdezettek, ennek oka lehet a bértömeg, mely maximum 195.000.- Ft/hó 6 órás foglalkoztatottsággal. Hasonló munkaidővel a vendéglátásban jóval nagyobb összeget is tud egy-egy diák hazavinni, így azok az állások népszerűbbek természetesen, ráadásul a balatoni munkaerőpiacra sajátossága is.

A szakmai gyakorlatosok alkalmazása 7% volt, és jellemzően a közösségi színterekben jelent meg. Ezeken túl még a megadott válaszok közül jelölték 14 esetben, azaz 3%-ban mind a szezonális- mind az alkalmi munkavállalókat is. Saját megoldásként a család, barátok, számlás megbízatások és önkéntesek merültek fel 1-1%-ban. Az önkéntesek bevonása valószínűleg még a család, barát és önkéntesek százalékát összeadva sem a valós adat, ennél vélhetően több önkéntes segédkezik a nyári programok során.

Vizsgáltam a szakmai kompetenciákat is, milyen feladatellátásnak kell még megfelelniük a szakembereknek saját meglátásuk alapján a közművelődési feladatok végzésén túl? Itt a turizmusra esett a legnagyobb fokú válasz, 18 válaszadó, 86% véli ezt. A forrásteremtés, pályázatírás szerepel a dobogó második fokán, 76%, majd a marketing ismeretek következnek, 71%-val. Az idegen nyelvismeret 57%-ban jelenik meg, ezt követi az idegenvezetés 52%-val, majd a településfejlesztés, közgazdasági ismeretek következnek. (38-28%) Egy-egy voks érkezett az egyéb, saját válasz adására alkalmas sorokba, ahol az információ adó, mindenhez, közösségfejlesztés, közösség szervezés, valamint a hang- és fénytechnikai alapismeretek válaszok szerepeltek.

14. Véleménye szerint mihez kell a rendezvényszervezésen/
közművelődési munkán túl értenie egy Balaton-parti szakembernek?
(több válasz jelölhető)

21 válasz

12. ábra: Kompetenciák

(Forrás: saját kutatás)

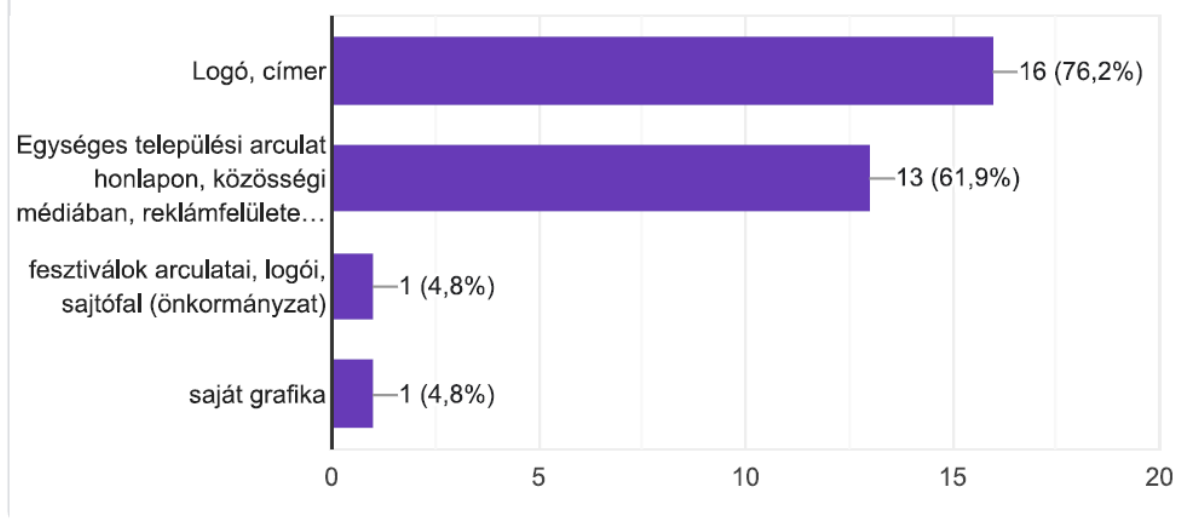
Összességében megállapítható, hogy a turizmus, de akár idegenvezetés, marketing, pályázatírás, mind-mind jelentős súllyal számítanak a kompetenciaterképben a balatoni szakemberek megítélése szerint saját munkájuk során.

Marketing, eszközrendszer a Balatonon téma köré szerveződött a kérdőív következő szakasza.

A következő kérdések a marketing köré szerveződtek két kérdéskörben, először az arculati eszközöket, majd a marketing eszközöket kérdezve. Az arculat területén 76% válasza szólt arról, hogy használnak címet vagy logót arculatuk megjelenítésére. A települések általában törekszenek az egységes arculatra honlapjukon, a közösségi médiában, reklámfelületeiken- 62% válasza alapján. Egy-egy esetben alkalmaznak fesztiválnak önálló arculatot, logót, sajtófalat, és saját grafikát is.

15. Milyen arculati eszközöket használ? (több válasz lehetséges)

21 válasz

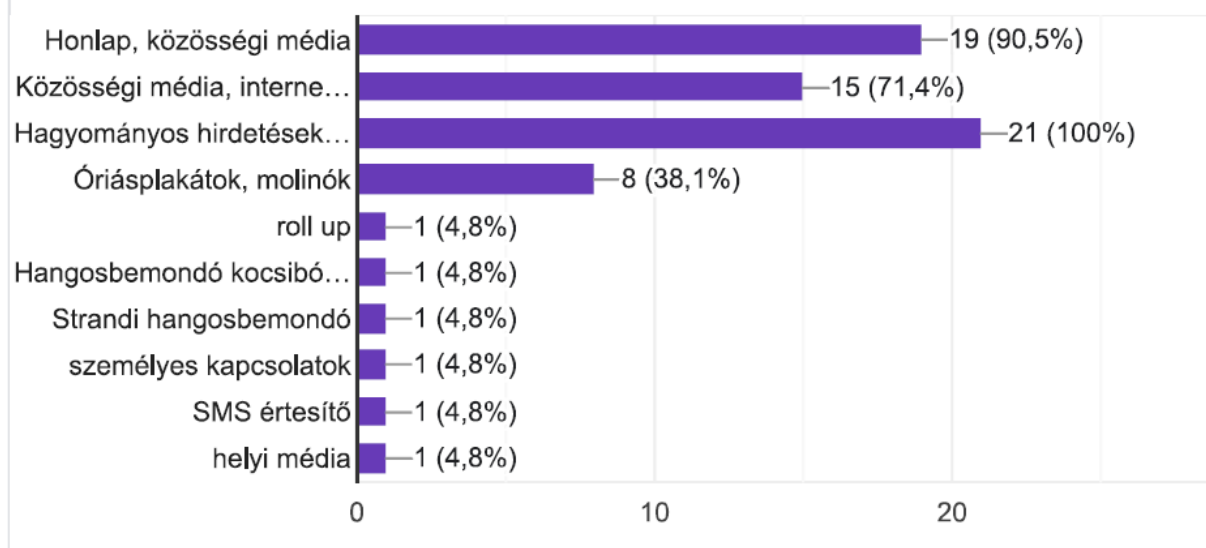

13. ábra: Arculati eszközök használata

A használt marketing eszközök (lásd 13. ábra) során visszacsatolás érkezett arról, hogy mindenki használ hagyományos hirdetéseket, plakátokat, szórólapokat. 90% a honlapon, közösségi médiában is megjelentet, 71% pedig ezeken a felületeken hirdetéseket is használ. Óriásplakátok, molinók már nem mindenhol jelennek meg, csupán 38%-ban. Egy-egy esetben, saját válaszban megfogalmazva, alkalmaznak roll-upokat, hangosbemondót a strandon programhirdetésre vagy utcáin autóból sugározva, de a személyes kapcsolatok, a helyi média és a telefonos sms értesítések is előfordultak, szintén egy-egy esetben.

16. Milyen marketing eszközöket használ? (több válasz is jelölhető)

21 válasz

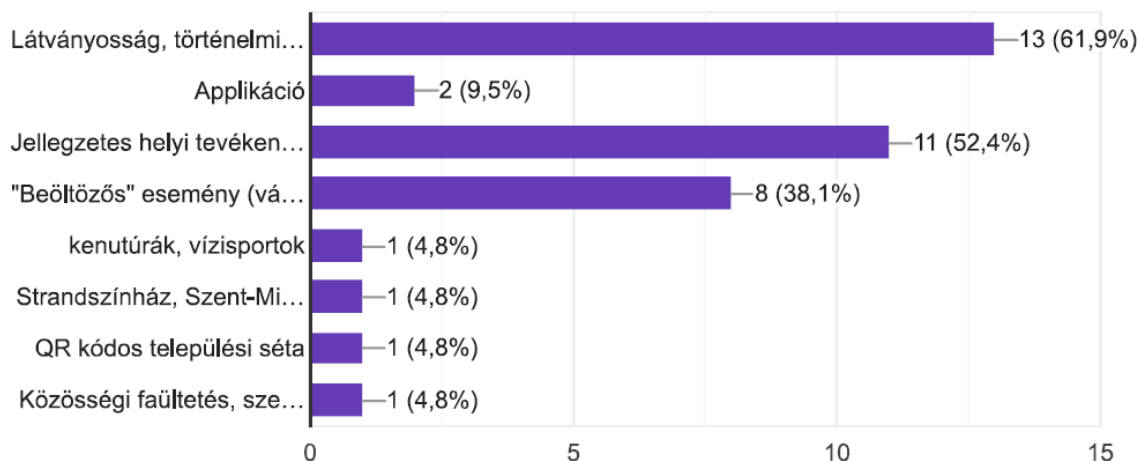

14. ábra: Marketing eszközök használata

Az élményt adó turisztikai attrakciók témában vonzó élményturisztikai elemekként a történelmi emlékhelyek, látványosságok vitték el a pálmát 62%-val, de a jellegzetes, helyi tevékenységbe bevonás válasza is több, mint 50%-ban jelent meg. Itt pl. szüretre, levendulaszedésre vonják be a látogatókat. Beöltözős események is megjelentek 8 településen, 2 esetben, csaknem 10%-ban, pedig applikációt is használnak. Az egyéb, saját válaszok között olyan egyedi programok jelentek meg, mint a kenutúrák, vízi sportok, kirándulások, kápolna, strandszínház, szelfi pont, QR kódos települési séta, és a nem feltétlen élményturisztikát jelentő szemétszedési akció, közösségi faültetés.

17. Mely élményturisztikai elemekkel vonzza a vendégeket? (több válasz is jelölhető)

21 válasz

15. ábra: Élményturisztikai elemek

Amennyiben az infokommunikációs eszközökre vetünk egy kitekintő pillantást, láthatjuk, hogy alkalmazásuk a turisztikai régióban egészen biztosan megjelenik a közművelődési munka során. A kérdőív külön erre a módszerre nem kérdezett rá, de még így is 3 esetben abszolút tetten érhető ez a fajta megoldás. Ez 33%-ot jelent, ahol QR kódos, internetet elérő felület illetve települési applikáció jelenik meg.

Balatonakali esetében például egy Hungarikum pályázat keretében történt olyan fejlesztés, ahol az utcákon, látszólag elszórtan 10 ponton, műanyag táblákon QR kódok jelennek meg. Ez a 10 pont egy sétaútvonalra van felfűzve, így a látogató 10 ponton keresztül ismerkedhet Balatonakali értékeivel. A beolvasott QR kódok elvezetik a látogatót a község honlapjára, ahol a 10 látogatópontról közvetlen információkat kap az érdeklődő. Itt 2 nyelven, magyarul és angolul olvasható és meghallgatható adott érték jellegzetessége, ismertetője.

Applikációt Balatonalmádiban és Csopakon használnak.

Betelepülők, bebírók, „gyütt-mentek” számára is jógyakorlatként említendő az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő településséta is, amely akár a bezártság és pandémia szabályok mentén alakulhatott ilyen irányba.

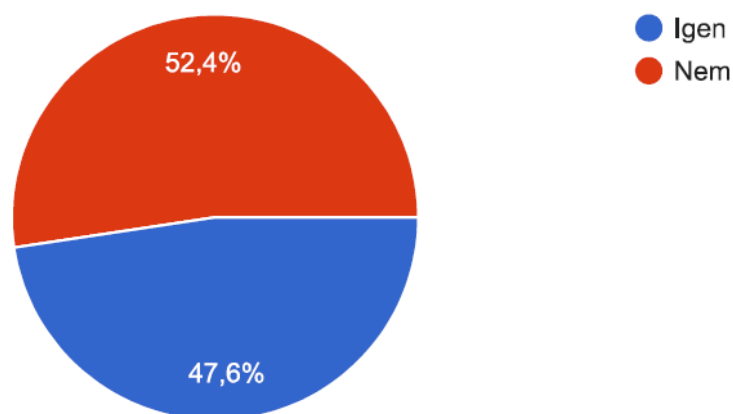
A kutatás során néhány kérdést a covid járvány okozta változásokra irányítottam. Feltevésem szerint nagyon sok új lakos jelent meg a vizsgált térségben, saját tapasztalatom igazolja ezt

Balatonakaliban. Az új lakosok részben a családtámogatási rendszer, a korábban még elérhető, üres ingatlanok miatt, sokan pedig a városi panelba, lakásokba zártság miatt jelentek meg a faluban. A járvány idejében a helyi élelmiszer üzletben és postán a nyári forgalomhoz erősen hasonló forgalom jelent meg. Sokan dolgoztak, tanultak a nyaralókban „home office” -ban, többen ezt az életformát azóta is folytatják, esetleg teljesen oda is költöztek a hétvégi házba.

Lakosságnövekedés

19. Településén az elmúlt 5-10 évben történt-e jelentős lakosságnövekedés beköltözés miatt?

21 válasz

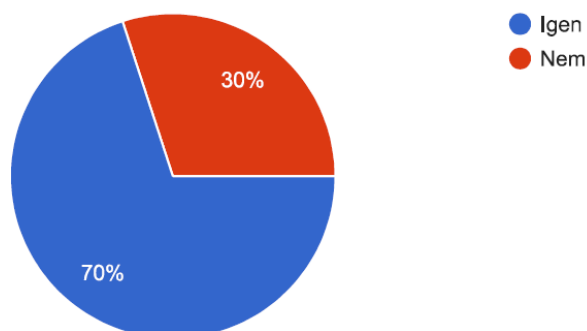

16. ábra: Új beköltözések emelkedése a Covid hatására

Mindez a lakosság számában, összetételében változást hozott, a beköltözők beintegrálására esetleg kísérletek születhettek. A kérdőív alapján 47% válasza szólt a település lakosságszámának emelkedéséről. Ezen túl mutat az a 70%-ban végzett tevékenysége a szakembereknek, miszerint az új lakosok, új vendégkör elérése érdekében szerveznek programokat. Néhány jógyakorlat felsorolására is sor került, akad, ahol névre szóló levélben keresik meg az „újakat”, van, ahol arra hagyatkoznak, hogy hamar, iránymutatás nélkül is megtalálják a programokat, közösséget. Máshol falusétával próbálják megismertetni értékeiket. Van, ahol a személyességre, új közösség létrehozására fókuszálnak.

20. A növekvő lakosság, új vendégkör elérése érdekében szervez/ett-e programokat?

10 válasz

17. ábra: Növekvő igényekre válaszolva szervezett programok

4. A kutatás következtetései

A felmérés megerősítette a szezonális problémakörét, aláhúzta, beigazolta a Balaton-parti szakemberektől elvárt többlet szakértelmet, magasabb végzettséget, szélesebb körű ismeretanyag szükségletet. Ez a feltevés tehát bizonyosságot szerzett.

A jogszabályi környezet előírásaira vonatkozó hipotézisem beigazolódt, messze túlteljesítik a balatoni közművelődésben dolgozók a megfogalmazottakat. Itt elsődlegesen az előírt végzettségekre gondolok. Ez alapján természetesen nem lehet a törvénybe más elvárásokat tenni a Balaton környékére, de a szakemberek továbbképzése, vagy akár egyetemi képzése során akár hangsúlyozható. A szélesebb kompetenciaterkép a turisztika, pályázatírás, ezt követi a marketing ismeretek sora, de az idegen nyelv ismerete is jelentősen szerepelt a válaszadások során.

Az is bebizonyosodott, hogy a balatoni önkormányzatok teljes állású foglalkoztatottal dolgoznak, ezen felül jelenhet meg további félállású kolléga.

Eszerint speciális többlet ismeretanyagot is adhatna ezen szakembereknek egy-egy képzés, továbbképzés folyamán, akár csak egy választható tárgyként, különösképpen az érintett térséghez közeli felsőfokú oktatási intézményekben, képző helyeken.

A képzés, továbbképzés szükségessége, a szakmai kifejezések hiányos ismeretei alapján ugyancsak indokolt lehet. Szakemberek teszik a munkájukat kiszolgálva a megnövekedett

turizmust is, de annak gazdasági, komplex vonatkozását nem látják át, vagy esetleg nem ismerik, azonosítják fogalmaikat. A kulturális alapú gazdaságfejlesztést célszerű lenne jobban elsajátíttatani a közművelődési szakemberekkel, de akár településvezetőkkel is.

A gazdaságfejlesztés valamennyi településen jelen is van, véltem előzetesen, de a kutatás ezen állításomat megcáfolta, sokan nem vallották ezt relevánsnak esetükre vonatkozóan.

A többletmunka nem ismeretlen a Balaton parton dolgozók előtt a nyári időszakban. Ez a megállapítás összecseng előzetes feltevésemmel. Ennek széles spektrumát be is mutatták a feladatot ellátók. Ide sorolható a „csúszok”, hivatalosan munkaidőkeretes alkalmazási forma, amely 70 %-ban van jelen a Balatonon.

A közművelődési rendeletek hiányossága nem várt visszacsatolás, az alapszolgáltatások fogalmi ismerete ugyancsak meglepett. Véleményem szerint ezeket már a legelszigeteltebb szakembernek is meg kellett volna ismernie, azonosításuk nem okozhatna gondot.

A pandémia hatására megnövekedett lakosság, rendezvények megnövekedett látogatói körét felismerték a szakemberek, de talán ettől függetlenül is, nagyon igyekeznek helyi programjaik mind szélesebb körű megismertetésére. Mindemellett sem sikerült egyértelmű következtetést levonni, statisztikai adatokkal alátámasztani a pandémia alatti és utáni beköltözések számát, ezzel feltevésem megcáfolást nyert.

5. Konklúzió

Kutatásom jelen állapotában ezeket a módszereket alkalmazva, azaz személyes tapasztalatokból és online kérdőíves válaszokból építkezve eddig a szintig, erre a kidolgozottságra jutott el. A kutatás további életében tervezek interjúkat készíteni települési szinten, ezen felül közművelődési rendetelelemzéseket. Mivel nem teljes körű Balaton-parti elérésnek örvendett a mérés, ezeket még a továbbiakban tervezem pótolni, megismételni, kibővítve esetlegesen az összesítést.

Ennek tematikájában nem feltétlen változtatnék, mert akkor másik kutatás lenne. Azonban, ha teljes kör megszólítására törekednem a jövőben, főleg a közeljövőben, akkor az energiaváltság lesújtó következményeit is vizsgálni kell.

Örvendek, hogy közösségi, személyes megszólításokkal is fordulnak a szakma képviselői a lakossághoz. Munkánk egyik fontos ismérve a közvetlenség, személyesség, ez magabiztosan él a szakma képviselőiben ezeken a helyszíneken. A továbbiakban újabb problémák

akadályozhatják majd ezeket a személyes közösségi munkákat a világjárványon túl, a bezáró, rendszeresen zárva tartó intézmények, színterek, melyek a megemelkedett rezsiköltségeket nem tudják biztosítani. Bár ez a szegmense a közösségi élet fenntartásának nem elsősorban ezeket a településeket érinti majd, vagy kevésbé, mint a turisztikai bevétel nélkülieket, de ez már egy következő időszak sajátosságai, megoldandó felvetései, kutatási között szerepel majd.

Konklúzióként megfogalmazom a képzések, továbbképzések turisztikai irányba nyitását. gyakorlati hasznosulását elsődlegesen az érintett turisztikai régióban dolgozók használhatják ki, vagy, akik a jövőben ebben a térségben terveznek dolgozni.

Munkahelyem is lehetőséget teremt ezen ismeretek megosztására egy-egy szakmai nap, vagy műhelymunka formájában. Ez utóbbi különösen a balatoni térségben lenne hatásos. A turisztikában érintettek bevonásával, hosszútávon egy speciális hálózat létrehozása sem idegen gondolat a szakma fejlesztése szempontjából. A három megye, amelyek érintettek voltak a felmérésben, azaz a 42 település, ahol megfordult a forms dokumentuma, mind részesei lehetnének ennek a speciális hálózatnak. Ez a kör szakmai módszertani segítséggel egymást segítve, erősítve mind hatékonyabban látná el a szezonban megnövekedett közművelődési és azon túlmutató feladatait.

6. Irodalom

Könyvek jegyzéke

Beke, P. (2019). *Méltóságkereső*. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.

Hudák, J. (1996). *Balatonakali*. Balatonakali Község Önkormányzata.

Kary, J., Török, R., Dr. Juhász E., Závogyán, M., Szedlacsek E., Csulák-Muliter, M., Dr. Benkei-Kovács, B. & Barnucz, A. (2018). *Útmutató*. Nemzeti Művelődési Intézet

Dr. Kleisz, T., Dóri, É. (2018). *Tudástár II. A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben*. Nemzeti Művelődési Intézet.

Zátori, A. (2018). *Élménymenedzsment a turizmusban*. Akadémiai Kiadó.

Folyóiratban megjelent tanulmány

Fekete-Berzsenyi, H. (2019). Versenyképesség a Balaton Régió településein – a települési tényezők lakossági megítélése. *Comitatus*. 82-95.

Önkormányzati dokumentumok

Tájtér, M. (2012). *Balatonakali Településfejlesztési Koncepciója*. Balatonakali Község Önkormányzata.

Balatonakali Község Önkormányzata (2019). *Beszámoló a 2018-as év programjairól*.

Balatonakali Község Önkormányzata (2020). *Beszámoló a 2019-es év programjairól*.

Balatonakali Község Önkormányzata (2021). *Beszámoló a 2020-as év programjairól*.

Balatonakali Község Önkormányzata, (2019). *Kulturális statisztika, OSAP1438- 2018*.

Balatonakali Község Önkormányzata, (2020). *Kulturális statisztika, OSAP1438- 2019*.

Balatonakali Község Önkormányzata, (2021). *Kulturális statisztika, OSAP1438- 2020*.

Előadás:

Bánkutiné, M.M. (2022. 02. 08.). Statisztikai tájékoztató [előadás]. Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatósága

Törvények jegyzéke

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D%25EF%2582%25A7%2509%25EF%2582%25A7%2509%25EF%2582%25A7%25091997.%2520%25C3%25A9vi%2520CXL> (2022. 01. 20. 06:32)

2016. évi 429/2016. (XII. 15.) kormányrendelet a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600156.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D%25EF%2582%25A7%2509%25EF%2582%25A7%25092016.%2520%25C3%25A9vi%2520429/2016.%2520%28XII.%252015.%29%2520> (2021. október 22. 21:01)

2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800139.TV&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D%25EF%2582%25A7%25092018.%2520%25C3%25A9vi%2520CXXXIX.%2520>

(2021. október 22. 21:02)

2018.évi XX. EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről,

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800020.EMM&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D%25EF%2582%25A7%250920/2018> (2021. december 30. 10:23)